

# ADY-KOMPLEXUM

Irta: LAKATOS LÁSZLÓ

A halhatatlanságnak csak első tiz esztendeje nehéz és most, hogy Ady tiz év óta halott, valóban pontosan el is érkeztünk az ugynevezett Ady-revizióhoz, ami egyesek szerint Ady, mások szerint azonban az Ady-kritikusok válsága. Itt a tiz év és miért ne lehetne Ady Endrének kissé megnehezíteni azt az örökkévalóságot, amelyben neki kezdett túl jól menni és miért ne lehetne (sokan ezt a legnagyobb jóhiszeműséggel teszik) kicsit visszaélni azzal a véletlenel, hogy még életben vagyunk és föllépnünk valamivel szemben, ami nem véletlen, hanem természetes. És ez a természetes a halhatatlanság és éppen azért természetes, mert ez a halhatatlanság Ady halhatatlansága. Byrontól Baudelaireig (hogy csak az utolsó pár nap keretében maradjak), minden halhatatlannak át kellett esnie ezen a revízió (amely a halhatatlanság bárányhímlője) és egészen bizonyos, hogy ki fogja bírni. Ady Endre is. Sőt. Ez mintha szorososan és szükségszerűen hozzátartozna híréhez, amely dicsőség és ehhez a siron tuli második életéhez, amely az ő igazi és az előbbinél sokkal hatalmasabb élete. Mert igen kicsi kellett volna, hogy legyen Ady, ha nagyságán nem ütöknek meg már idejekorán. De megütöttek rajta.

Egy kis irodalmi közelharc meg sem levő szobra tövében és emlékének hatalmas árnyékában. Bogarászás a síhant körül. Megkeresni Ady oeuvejében a sorokat, amelyek nem Adyhoz méltók. (Figyelik? Azért ő a mérték. Mindig és mindig csak ő a mérték.) Strófáit kikopogtatni, hol vannak belülről a kavernák? Verslábairól térdreflexet venni. Botonizálni. Bogarászni. Tanárkodni. Meg nem érteni. Meg nem akarni érteni.

Ezen természetesen nem szabad megütközni. Mindennek megvan a maga rendje, értelme, törvénye. És ha Ady azért volt itt, mert Adynak itt kellett lennie, viszont az Ady-gáncsolók is azért vannak itt, mert az Ady-gáncsolóknak itt kell lenniök. Egyetlen nagy-egyéniiség sem menekülhe-

tett sem utánzóitól, sem gáncsolóitól, akik (lélektanilag) szintén utánzói. Invertált utánzói. Okos utánzói. Mert hogy a nálam hatalmasabbat ne imádjam, arra még mindig a legjobb módszer a gyűlölködés, bár van egy kellemetlen velejárója: észrevételem magam a halottal és kinek sírjától távol akarom tartani a tömegeket, ott magam megjelenek naponta. De nincs menekvés! Aki gyűlöl, az sokkal jobban rabja a másoknak, mint az, aki szeret.



Mert a szeretet igen gazdaságos valami. Csak fegyelem és beosztás kérdése és az ember úgy rendezheti be a dolgokat, hogy a napi huszonnégy órából csak egyet fordítson szeretetre. Mert a szeretet hamar kielégül. De a gyűlölet! A gyűlölet olthatatlan. És aki gyűlöl, annak gyűlölni kell a nap mind a huszonnégy órájában. Nappal és éjszaka, ébren és álomban. A gyűlölet nem műkedvelő szórakozás, az egész embert kíván. Aki Adyt gyűlöli, annak

Adyval kell álmodnia is. És — megkérdem — valóban olyan elintézett tétel ez az Ady Endre? Valóban olyan mélyen alszik a föld alatt, ha tőle nem tudnak aludni a föld fölött? Valóban olyan nagyon halott ez a halott, ha tőle az élők nem tudnak élni.

Védelem? Vita? Lehet vitatkozni a községi demokrata párt programjáról. De egy irodalmi dicsőségről? Azt csak elfogadni lehet, vagy elvetni. Ezek a dolgok különben sem döntők. Engem például nagyon megnyugtattott, amikor megtudtam, hogy Flaubert (és éppen a Háború és béke miatt) hülyének tartotta Tolsztojt. Ugyanazt a Tolsztojt, aki aztán annyira nem hagyta magát, hogy mingyárt Shakespeare-t ütötte hülyévé. Mit jelent ez? Semmit. Óriások játéka. Akkora egyéniségeké, akik semilyen más egyéniséget nem tudnak elfogadni, csak a magukét. Flaubert hülyének tartotta Tolsztojt, Tolsztojt hülyének tartotta Shakespeare-t, de jóhiszeműen feltételezem, hogy Shakespeare a maga részéről hülyének tartotta volna mind a kettőt Flaubertet is, Tolsztojt is. Engem nem alterál. Én nem hagyom magam. Én a magam részéről minden este könyvespolcom előtt esőndben és ünnepélyesen viszszaavatom őket lángeszékké. Flaubert-t, Tolsztojt, Shakespeare-t. Irgalom nélkül mind a hármat. o

De Adyt nemcsak óriások kezdték ki, hanem az egyszerű és közepes tehetségek szép száma is. Mondom, nem fogok érvelni és nem fogok vitatkozni. Csak megállok egy ponton. Az Adyt gáncsolók Ady népszerűségére azt mondják, hogy: túlzás. Igazuk van. Sőt, tovább megyek. Nem is Ady népszerűsége a túlzás. Maga Ady: túlzás. De hát — bele kell törödni — vannak más ilyen túlzások a világon. Például? ... Itt van mingyárt egy. A Himalája. Szerénytelen elterpeszkedésével, arrogáns égbenyomulásával igazán kellemetlen túlzás. De hát tessék már megmondani: mit lehet ellene tenni? Semmit. Legfőlegb egy cikket írni. A himalája ellen.

Groteszk  
"Tzani dezo" verse.

Egyre rövidebbek a napok, tél van,  
egyre hosszabbak a napok nélküled, nem szeretsz,  
a város felett ül a köd. Irgalom!

Fáradt vagyok, illatod kutatom, merre vagy?  
Este lesz s lámpásomban se olaj, se áram.  
Idegen vágy dözsöl bájaidon rőt alkonyi órán,

Léggömbként hajt a fellegek felé siri varázslat,  
a fellegek közt egyre messzebb jársz, messzire  
vagy tőlem és folyton-folyton messzebb.

Szállj, szállj a halvány elemek között. Itt vagyok,  
emlékeid sepergetem keserves  
szavakkal. Fájsz, de már csak azt tudom, hogy létezel.